

Danskernes Historie Online

Danske Slægtsforskeres Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt Danskernes Historie Online - Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskeres Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

Sønderjydsk Maanedsskrift

Udgivet af Historisk Samfund for Sønderjylland

ved Cl. Eskildsen og H. Lausten-Thomsen.

INDHOLD:

M. Michelsen: Et Tingsvidne fra Ris Herredsting 1640.
— Axel Lange og Chr. Seeberg: Nogle sønderjydske
Planter, deres Navne og deres Stilling i Folkloren — Niels
Petersen-Høkelbjerg: Vestjydsk Lune. — Chr. L.
Lorenzen: Sød og Skik i Udbjerg Sogn. — Cl. Eskild-
sen: To sønderjydske Eventyr. — Samleren.

Nr. 1. — 1. JULI 1927. — 4. Aarg.

KJØBENHAVNS HANDELSBANK

KJØBENHAVN

ETABLERET 1873

Aktiekapital (fuldt indbetalt) . . . Kr. 50.000.000

Reservefond 30.421.765

FILIALER I:

AABENRAA - AARHUS - ESBJERG - GRAASTEN

HADERSLEV - HORSENS - KALUNDBORG - ODENSE

RANDERS - RØNNE - SØNDERBORG - TØFTLUND

TØNDER - VIBORG - VARDE

Biler udlejes

altid pæne og under paalideligt

Førerskab.

Ogsaa over Grænsen.

H. Jensen Toft

Humlekærren, Tønder

Tel. 276.

Mahlers Turbimer

Leveret c. 400

i Danmark.

Udføres hos

A/s. Møller & Jochumsen,
Horsens.

Sønderjydsk Maanedsskrift

Tønder

Postgiro Nr. 9816.

Abonnementspris fjerdingaarlig ved Posten Kr. 1,65, — i
Boghandelen eller frit tilsendt fra Seminarielærer Eskildsen
i Tønder Kr. 1,50.

Et tingsvidne fra Ris herredsting 1640.

Nedenstaaende, omtrent 300 aar gamle tinglæsningsbrev eller tingsvinde, som det hedder i datidens sprogbrug, findes opbevaret i Aabenraa museum. Indholdet er, maaske med undtagelse af et enkelt udtryk, klart og tydeligt nok. Det er affattet i anledning af en retstrætte mellem nogle borgere i Aabenraa og de Kolstruper bymænd, der benytter lejligheden til at faa et andet mellemværende forebragt og tinglæst, og dette undes d. e. tiltaas dem af 8 navngivne „frahmen lüden“ (fromme mænd).

Tingsvidnet er affattet dels paa plattysk, dels paa dansk, idet øvrigheden, i dette tilfælde herredsfogden, benytter sig af det første sprog, medens Kolstrupernes begæring er anført i den form, hvori det naturligt har været forebragt, nemlig paa dansk. I den danske tekst findes enkelte ord, der er enslydende med eller ialtfald minder stærkt om det folkemaal, der den dag idag bruges i Aabenraa. Tingsvidnet er trykt paa papir med vandmærke, der forestiller et vaabenskjold med krudt- eller posthorn og med en krone over. Ordlyden er følgende:

DINGES WINDE
pro
De Semptlicken
von
Kolstrupp.

Ick Andres Jepßen Hargesvoget vnde de Dingehörer in Rießharde Peter Røde vnd Hanß Nißen Sandtmänner darsülvest, dohn apenbahr kundt vnd bekennen in vnd mit dißem Breue vør Jedermennichlichen dat Anno 1640 den 28. Januari binnen Dinge erschienen de Semptlicken von Kolstrup vnd Aldar folgende Vørsaths hervor gebracht, mit begehren densüluen in einer Dingeswinde tho vørfathen folgents Ludes,

Effter Som Nogele Borger udi Abenrade formener dennem det wi schulle holde nogle Meldgarde imellem dieris och voris grund med dennem ved macht, huorpaa de ehre domb begierendis, Som wi eller voris forfädere hidintill Aldrag haffuer giørt, Saa ere wi Kolstrup mend begierendis, thed de richtig indføre maa, enten thieris grund er stuff Jord, eller Ottings Grund, och Attschiell derpaa, huor huert er beliggendis och forholden, och saa wit Som bliffuer holden for ottings grund, och kan derfor forsuaris, At det daa maa her inden Rießherritzting loheligen lagbiüdes, At saafremt det schall affhendes, det daa maa nest vere, at kiøbes till den staffuen thed er fra kommen, och wi derpaa maa en fuldkommen besegelt Tingswinde bekomme, det de saadant meth oß ville indgaa, huilket wi

paa rettens Vegne vell formener oß icke kand fornægtes, forinden der udi Sagen nogen Domb gaar, och ehre begierindis dette maa inden tinge leses, paaschriffues och indførís udi huis forretten bliffuer afsagt.

Also geschehen, deß Escheden vnd Begehrden de von Kolstrup einen fullenkahmen Dingswinde welches ehnen von 8 frahmen lüden gegunnet Also wehren Jørgen peterßen, Terkill Jepßen, Niß Høy, Michell Hanßen, Niß Lorentzen, Peter Eschelßen, Peter Anderßen, vnd Juer Kopperholt.

Ohrkundtlich mit des Haredesvogdes vnd der Sandtlüden pitschafften versegelt ao: loco et die ut supra.

Herunder herredsfogdens og de to sandemænds segl.

Det udtryk i teksten, der mest volder vanskelighed, er *meldgarde*. Det kan dog formentlig ikke tydes paa anden maade end som mellemgærder eller skillehegn. Tilsvarende udtryk har vi

her paa Aabenraaegnen endnu i mellemmad eller meldmad, der betyder det maaltid, der indtages mellem hovedmaaltiderrne samt i mell'dør (melddør), en dør mellem køkken og bryggers. Denne tyding synes i alt fald den mest nærliggende og svarer godt til tekstens mening. I denne finder vi af andre lokalismer desuden „det“ eller „thed“ for „at“ og „gjørt“ for gjort, saadant som det endnu siges i Aabenraa og omegn. Stuffjord betyder en del af den rebing undergivne bymård, hvorfra den (paa retslig vis) er udskilt, medens ottingsgrund hører til selve fællesmarken, der som saadan ikke uden videre med rette kan være bortgivet. Dette forhold maa have dannet retsgrundlaget for den kendelse, de 8 danemænd som tingsvidner har afsagt til gunst for de Kolstrupsmænds forkøbsret til den jord, der kunde udpeges som ottingsgrund.

M. Michelsen.

Nogle sønderjydske Planter, deres Navne og deres Stilling i Folkloren.

Af Axel Lange og Chr. Seeberg.

Anemone nemorosa — Hvid Anemone Vil vi undersøge, hvad den hvide Anemone blev kaldt i gamle Dage, vil vi finde Navnet Hvideved (H. Smid 1557 og Kylling 1688). Dette Navn forekommer i flere Egne af Danmark, men mest i Sønderjylland, helt op til vore Dage i forskellige Omformninger, saaledes: Hviddeveje (Tørninglen), Hviddevej (Sundeved), Virreveje (Haderslev), endvidere Vireveje, Virrevej, Virrevæj. Andre Steder i Landet finder vi Formen Hvidvisse. Det er vanskeligt at give nogen sikker Udlægning af disse Navne Der synes ikke at være nogen Forbindelse med lignende tyske eller engelske Navne, men derimod

stærk Tilknytning til nordiske, særlig svenske ! Eks. Hvitve, Hvitved, Hvitvirra, Vera, Vedeve, Vedevej o. m. fl. Det kunde tænkes, at den sidste Stavelse havde Forbindelse med Vejr, det gamle Udtryk for Vind, og dermed var analogt med *anemos*. Af andre sønderjydske Navne finder vi Snågblomme paa Als, hvilket kendes paa Fyn og Sjælland i Formen Snogebloomster. Endvidere har vi paa Als: Fedtblomst og Stjenblommer. Det sidste Navn hentyder til Blomstens regelmæssige Form, derimod er Navnet Fedtblomst (fra Falster kendes Fedturt) vanskeligere at tyde, eftersom Planten intet som helst fedtet har ved sig. Der bestaar dog en vis Mulighed for, at Navnet er fremkommet ved en Forvanskning af Feberblomst, der kendes fra Sjælland og modsvarer det fynske Kajlurt eller Kåjlurt d. v. s. Koldurt. Man mente, at hvis man spiste de tre første Blomster eller blot den første Blomst, man fandt, saa fik man ikke Koldfeberen — „den kolde“ — det Aar. (Jørgen Hansen: Nønnes Skoleaar S. 43). Et Par sønderjydske Vers, der taler i samme Retning skal her anføres:

„Virrevej, virrevål,
befri mæ fra den uend Kåld.“ (Københoved)
„Vire, vire, vejblom,
fåby den und Kåld alle te mæ å kom“.
„Virre, virre vej,
vil do mæ fåbej
for æ Kåld i År
å et andt År,
å så længg a læwe.“ (Haderslev)

Altimens man fremsagde disse Tryllevers, skulde man nyde de 3 første Blomster, enkelte Steder kunde man nøjes med *den* første.

Andre Steder siger Folketroen, at man netop blot ved at lugte til Planten faar Koldfeber. (Flora og Fauna 1894 S. 109). Derfra maaske det sønderjydske Vers:

„Hviddeveje, di lowte så seje (sære)
Skovmærge, di lowte så stærge.“

Klogest er det, ikke at smage paa Planten, da den, som saa mange andre af denne Familie, er ret giftig og har en skarp Smag.

Anemone hepatica — Blaa Anemone. Denne Plante er af en hel anden Bygning end de to andre Anemoner, idet Bladene er trelappede, mørkegrønne og noget glinsende, mens den hvide og gule Anemone har Bladene dybt delte. Nogle Botanikere henregner derfor ogsaa Blaa Anemone til en særlig Slægt: *Hepatica*. Bladenes Form har givet Anledning til Navne som Adelkløver, Ædelkløver og Gyldenkløver, hvilke dog vistnok ikke kendes i Sønderjylland. Man fandt i gamle Dage Lighed mellem Leverens Form og Adelkløverens Blade, følgelig kunde den efter den Tids Opfattelse anvendes mod Leversygdomme, og man gav

den derfor Navnet: Leverblomst eller Leverurt, hvilket ogsaa kendes paa tysk som *Leberblümchen*.

Dens Blade holder sig grønne Vinteren igennem og er kun halvvisne, naar Blomsterne viser sig, senere udvikles de nye Blade. Dette har givet Anledning til de morsomme Folkenavne: Sønneren før Faderen eller Faderen efter Sønneren, maaske mest knyttet til den dobbeltblomstrede røde Form, som anvendes meget til Indfatningsplante i Haver.

Asperula — Skovmærke. Navnet varieres ikke meget, dog angives fra Als Formen *Skovmærige*. I gamle Dage kaldtes den af de lærde *Mater sylvia*, som kan oversættes ved *Skovmoder*. Om vort Skovmærke er en Omformning af dette Navn, eller det er dannet af det tyske *Waldmeister*, der for sin Part ogsaa kunde stamme fra foranførte gamle latinske Navn, faar staa hen. Oversees maa det dog ikke, at Mærke er et gammelt Plantenavn (forsk. Skærplanter), og Navnet kunde muligen forstaas som: den Mærke, der vokser i Skoven. Mange kalder den ogsaa *Bukar* eller *Bokar*, paa Falster *Boar* og *Bogare*, der fører os nærmere henimod det sikkert oprindelige Navn *Bog-Arve*, d. v. s. den Arve, der vokser i *Bøgeskove*. Arve er som før anført et udbredt Navn for mange smaa Planter. Endvidere kaldes den *Krans-Mysike* (fordi Bladene sidder i *Krans* paa *Stængelen*) eller ligefrem *Mysike*. Dette udtales i *Sønderjylland*: *Myskener*, *Møskener*, *Myskninger* eller i *Flensborg* varieret til *Myschen*. Ordet menes at have Forbindelse med de norske Ord *Muske* eller *Myske*, der betyder *Duft*, (Jessen: *Etymologisk Ordbog* 1893) eller med det latinske Ord *muscus* — *Moskus*, som maaske ogsaa er Stamordet til *Muske*. Det er jo forøvrigt ogsaa *Duften*, der har gjort Planten bekendt og yndet. De om Foraaret frembrydende unge Skud bindes i smaa *Kranse*, hvilke ophænges i *Stuen* og som især i halvvisnen *Tilstand* har en meget aromatisk *Duft*, der efter *Sigende* er stærkest, naar det vil regne. *Poul M. Møller* har i sin bedaarende *Foraarssang* „Grøn er *Vaarens Hæk*“ ogsaa husket paa de „Grønne *Kranse*“, og vi har vel alle følt med den lille *Dreng* i en anden *Sang*, hvem det ikke lykkes at faa sine *Kranse* afsat, selv om han stadig underbyder sig selv, indtil han vil sælge „*Syv for en Skilling*“. *Duften* skyldes et Stof „*Kumarin*“, der ogsaa findes i forskellige *Græsser* især i *Vellugtende Gulaks* og bidrager til *Høets Vellugt*. Man kan blande den tørrede *Skovmærke* med tørrede *Blade* af andre *Planter*: *Jordbærblade*, *Brombærblade* og deraf lave en rigtig god *Erstatning* for *The*. *Skovmærker* bruges ogsaa i den kendte tyske *Drik* „*Mai-Bowle*“.

Som ovenanført kendes fra *Sønderjylland* *Talemaaden* „*Hviddeveje*, di lowte så seje, *Skovmærge*, di lowte så stærge.“ Ogsaa i *Folkemedicinen* har *Planten* haft sin *Plads*.

Betula — *Birk*. Dette *Træ* indtager en *Særstilling* blandt vore andre *vildtvoksende Træer* ved sin *skønne*, *hvide Stamme* og sin *graciøst gre-*

nede, ofte noget hængende Krone. Vi mindes, naar vi betragter den, Chr. Richardts Ord om Svensken: „og er der lidt pynteligt hos Gosserne der, det kommer af de nyskelige Birketræer“. I Blomstersproget betegner Birken: „Stille Munterhed, ømme Glæder“, og Hængebirken: „dybt Tungsind, der bøjer Hovedet, medens Taarerne rinde“. Man regner almindelig med, at vi har to Former eller Arter af Birk her i Landet: *B. pendula*, Vorte-Birk og *B. pubescens*, Dun-Birk. Disse er dog meget tilbøjelige til at bastardere, hvorfor der ogsaa ude i Naturen ofte træffes talrige Mellemløst, Særlige sønderjydske Benævnelser paa Birken findes næppe.

Birketræerne kan om Foraaret, naar Saftstrømningen er særlig livlig, tappes; den udstrømmede Saft kan, efter at have gæret, drikkes som Vin. Det gamle „Ris“, der sad bag Spejlet, var lavet af Birkekviste, og de bedste „Liimer“ (Fejekoste) var lavet af samme Materiale. Ogsaa „Fastelavnriset“, hvormed man banker Folk af Senge for at faa „Hedeviger“ (jfr. plattysk hede Wecken) d. v. s. Fastelavnsboller, skal helst være Birkekviste.

Convallaria majalis — Liliekonval. Denne herlige, lille, fintduftende Foraarsblomst vokser i Skove, hvor den dog sjældent naar saa fyldig en Udvikling, som naar den dyrkes i Haver i kraftigere Jord og under lysere Forhold. Dens danske Navn er en Omformning af det gamle latinske Navn *Lilium convallum*, hvilket betyder „Dalenes Lilie“, et Navn vi genfinder hos Englænderne i deres Lily of the valley. I de sønderjydske Navne til Liliekonvallen finder vi Paavirkning fra tysk, idet „v“ udtales som „f“, saaledes i Formerne Liliekonfal, Liliekomfal og Lillekomfal. Vi finder dog ogsaa Navneformer, hvor „v“ udtales med „v“ Lyd, som Lillekonval, der anføres fra Als. Man har set den Paastand fremført at Lillekonval var det rette Navn og sammen med Navnene Storkonval og Bittekonval skulde markere Størrelsesforholdene hos vore konvalagtige Planter, denne Paastand falder dog ganske til Jorden set paa Baggrund af ovenstaaende anførte Oprindelse af Navnet. Af andre sønderjydske Navne skal anføres Bittekonval, som dog vistnok er en meget sjælden Betegnelse for denne Art. Derimod findes Navnet Majblomst eller Majblomme, i Sønderjylland udtalt Majblomm og modsvarende det tyske Maiblume, sikkert ikke sjældent.

Mindre fremtrædende end Liliekonvallen, men hyppigere forekommende, er *Majanthemum bifolium*, — Majblomst ogsaa kaldet Liden-Konval, Bittekonval eller Etblad. I Jylland har den sine Steder Navnet Hønseurt, fordi dens Bær skal ligne Agerhønsøjne. Er Bittekonval mindre end Liliekonval, saa er de 3 Arter *Polygonatum*, der alle forekommer her i Landsdelen, betydeligt større. Det er navnlig den største af Arterne, *Polygonatum multiflorum*, som er kendt og falder i Øjnene. Denne Art har ogsaa en rig Fylde af Navne. Bedst kendt er den som Kong Salomons Segl, et internationalt Navn, som den har faaet efter de tydelige Bladar, der findes paa Rodstokken, men endvidere Værkurt,

Benværkurt, Hvidrod, og Sminkerod. Blandt særlige sønderjydske Navne skal anføres Snogkrud eller Snogekrud samt Koldblomm og Majblomm.

De tørrede Blomster af Liliekonvallen kan anvendes til Nysepulver mod Hjerte- og Nervesygdomme. Selve Blomsten var i Hedenold indviet til Daggrøets Gudinde Ostara og bragte Lykke i Kærlighed. I Middelalderen plukkede man Blomsten og overhældte den med Vin (Malvasier), derved fremkom det højtskattede Universalmiddel *Aqua opoclectica Hartmanni*.

Corylus avellana — Hassel. Denne ret store Busk findes overalt i vore Løvskov som Underskov, men anvendes ogsaa ualmindelig hyppigt som Hegn, især langs Østkystens Markveje. En saadan Vej, der paa begge Sider er bevokset af Buske, kaldes „Foort“. Af sønderjydske Navne til Hassel kan nævnes Hæsseltræ, Hejsel, Hæjst, Hesi busk eller Nørtræ. Frugterne kaldes Trænørre eller blot Nørre. Det sidste Navn er det almindeligste. Naar flere Nødder sidder sammen, kaldes en saadan Samling: Klyster eller Nørklyster, et Navn, der tydeligvis stammer sydfra. (Jvfr. Klysterrose for Buketroser). Frugterne sidder i en fliget „Has“. „Hejseljedt“ betyder Prygl af en Hasselkæp Økonomisk-praktisk Udbytte af Hasselkæppene har man ved deres Anvendelse i Kurvebinderiet. Nødden kan ofte være „ormstukne“, dette skyldes Angreb af en Sundebille, men i Folkemunde er det „skirn Magredt“ eller „æ Moeskuen“, der har været paa Spil paa en mindre fin Maade. Saadanne Nødder kaldes „døv Nørre“, derfra Talemaaden om en velnæret Person „han læve ett ved døv Nørre“. Kendt over hele Landet er ogsaa Skikken at spille „Phillipine“, — en Forvrængning af det tyske „Vielliebchen“, — naar der er to Kærner i en Skal. Trænødderne har i umindelige Tider herhjemme hørt med til Juleknaset, for at faa Haserne af dem, blev de en tidlang lagt i Enghø.

Fagus silvatica — Almindelig Bøg eller blot Bøg; sjældnere ser man Navnet Skov-Bøg anført. Somme hævder, at den skal hedde Rødbøg, men dette Navn bør rettest hjemføres til Snedker- og Bødkersproget som Betegnelse for Bøgens Ved i Modsætning til Hvidbøg, der betegner Veddet hos Avnbøg, *Carpinus betulus*. Frugten kaldes Bog, herved forstaas if. Mentz og Ostenfeld: „Billeder af Nordens Flora“ den hele Frugtstand, medens de indesluttede Nødder kaldes Bøgeolden, ofte er det dog vist saaledes, at disse ogsaa kaldes Bog. Saalænge Bøgetræerne er unge og buskagtige, beholder de deres Løv i vissen Tilstand hele Vinteren igennem, og slige Bøge kaldes Risbøge. I visse Egne af Landet er Betegnelsen for Risbøgen eller for ældre, tætte Bøgepurrer, der paa samme Maade beholder Løvet: Rullepurrer, Ryl, Ryld eller Rylletræ, i Sønderjylland udtalt: Ryll og Rylle; Byen Rylskov i Angel har sit Navn herefter.

Vestjysk Lune.

Af Niels Petersen - Høkkelbjerg.

Medfølgende smaa sandfærdige Historier, som fortrinligt illustrerer det vestjyske Lune, har jeg nedskrevet, fordi jeg mener, at de paa en eller anden Maade bør bevares for Efterslægten.

I.

Gamle Skau fra Østerby, som ved Lejlighed altid mindede om, at han var en Fætter til Laurids Skau, var lidt slem til at kigge for dybt i Glasset, men hans Sans for Vid og Lune glippede aldrig, selv om det kneb med at følge Landevejen.

En Aften, da han vendte hjem fra Tønder, saa han, at der var Lys i „den gamle Gaard“ i Østerby, og han gik derfor derind. Der var Gæster, og da Skau havde snakket lidt samt faaet en Kop Kaffe, sagde han God Nat og gik. Fru Lytsen fulgte ham til Yderdøren, og saa forsvandt Skau i Mørket.

Fru Lytsen var imidlertid bange for, at Skau ikke kunde finde hjem, og hun gik derfor lidt efter ud og lyttede ud i Mørket. Da hørte hun én synge et Sted ude i Rummet. Hun fik sin Mand og Gæsterne ud, og med en Lygte i Haanden gik man i Gang med at søge efter Skau. Han laa i et Vandhul ved Gaarden („Skyllested“) og sang: „Nattens dæmrende Taager har sig paa Engen lagt.“

En Opfordring til at komme op paa det tørre nægter Skau at

efterkomme, og nu føres der ved Skæret fra Staldlygten Forhandling med Skau, der sluttelig lover at lade sig hjælpe op af „Pøtten“, hvis hele Selskabet vil synge: „Vift stolt paa Kodans Bølge“, mens de holdende hverandre i Hænderne trak ham op af Vandet.

Og saaledes skete det. Blandt dem, der halede ham i Land, var Kredsmand J. Lytsen, Østerby, Degn P. Jessen, Daler, Møller Søren Lausten Sørensen, Daler, og Købmand Handler, Daler.

En Gang, Skau havde været til Marked i Tønder og trak hjemad med en Ko, gjorde han Holdt ved „Altona“ mellem Tønder og Møgel-tønder. I Skænkestuen sad en Del Seminarister fra Tønder, og Seminaristerne, som Befolkningen dengang gav Øgenavnet „Svinrip“ (Svineribbe), fik Lyst til at lave lidt Løjer med Skau. De spurgte ham først, hvordan han færdedes (va færd'sen).

„Æ e hverken ri'en elle kør'en elle gaa'en elle me e Tog, ka I saa gæt, hvo'dan æ e' færd'sen?“

Nej, det kunde de ikke.

„Æ e trækkend'“, svarede Skau med et lunt Smil.

Seminaristerne havde nu faaet at vide, hvor han var fra, og de spurgte, hvordan man bar sig ad med at fange Aal paa Østerby Hede.

„De' ska' æ si'e Jer“, svarede Skau, „vi teje en laang Staang aa binde en Strik' i, aa saa binde vi

en Svinrip i e Æ'en, saa ka' I tro, di. bi'er."

II.

Jens Peter fra Mollerup var ogsaa slem til at tage „en Taar over Tørsten“, men i Regelen slap han godt fra Køreturen hjem fra Tønder. En Dag, da han havde gjort en Række Indkøb af Kolonialvarer og lignende, væltede han dog i Vejsyngtet ved Øster Gammelby, og Jens Peter saavel som Kolonialvarerne fløj ud i Branddammen ved Siden af Vejen. Da Folk kom til for at hjælpe ham op, sad han i Vand til midt paa Kroppen og sang af fuld Hals: „Den Sømand, han maa lide langt mere ondt end godt.“

III.

M. i R. havde 3 Sønner, som lavede adskillige gale Streger. En Dag fandt Faderen dem i Færd med ved Stenkast at knuse Ruderne

i et Hus, Faderen ejede lige ved Gaarden. M. skændte og bandede; de skulde øjeblikkelig lade være. Men Drengene tiggede og bad:

„Bare jet Vinne te, Fa'e?"

„Nej, alle jet me'e!"

„Aa Fa'e, bare jet in'o?"

„Naa ja, saa jet te da, men saa aa alle jet me'e."

IV.

Gamle Holm fra Møgeltønder var en Gang tilkaldt som Vidne i en Retssag. Da gamle Holm stod for Skranken i Tønder, talte han Dansk, det eneste Sprog, han kendte. Amtsdommeren anmodede ham imidlertid om at tale Tysk. Holm „fortalte“ saa en lang Historie paa et „Sprog“, ingen forstod.

„Hvad er det, De siger?" spurgte Amtsdommeren.

„De maa dem ve'e, de ka' Tysk“, svarede Holm, „fo' æ ve'e et it'."

Sæd og Skik i Udbjerg Sogn.

Af Chr. L. Lorenzen, Sæd.

Barnedaab.

Der er meget lidt bevaret af de gamle Skikke i Sognet. Det saakaldte „Konebarsel“ eller „Kvindebarsel“ mindes overhovedet ikke. Derimod kendes det meget godt i Nabobyen Ellehoved (Sønderløgum Sogn), og jeg selv mødte en Dag, det var vist 1862, da jeg som Dreng kom med en Flok Kreaturer gennem Østerby eller Skovlund, en hel Flok Koner, der kom fra et Konebarsel og var

meget fulde og skabede sig aldeles forrykte.

Børnene døbtes indtil omved 1880 i Kirken, i den senere Tid udelukkende i Hjemmene. Indtil omved 1890 holdtes paa, at Moderen holdt sin Kirkegang. I ældre Tider ledsagedes hun af en anden Kone samt Præstefrue og Degnekone. Alle fire gik rundt om Alteret og ofrede til Præst og Degn. Præstefrue og Degnekone havde i Forvejen faaet deres Offergave,

indsvøbt i Papir, af „Kirkekonen“. I de senere Aar gik Kirkekonen og Ledsagersken alene, uden Præstefrue og Degnekone.

Naar Barnet faar Navn, opnævnes afdøde først, dog ikke udelukkende.

Bryllupper.

Medens Begravelsesgilderne altid har været meget store her i Sognet, er der aldrig blevet gjort særlig stor Stads af Bryllupper. Saa langt der kan huskes tilbage, har man intet vidst om hverken „Flæskhøtte“ eller „Knaaggild“, Ride-svende eller Skaffere og alt det andet, der kendes fra andre Egne.

Gamle Begravelsesskikke

(Se Sdj. M. I, S. 77 ff.)

Juleaften

forløb efter moderne Børns Begreber meget tarveligt i vore Barn-domshjem. Efter Juleaftensnadveren, Langkaal og Svinehoved, spillede vi alle Kort om Pebernødder, og hen paa Aftenen gav det Kaffe og Smaakager. Een Ting gjorde et uudsletteligt Indtryk paa os Børn: Jule- og Nyt-aarsaften var de eneste Aftener hele Aaret igennem, hvor vor Moder ikke sad og spandt, strikkede eller stoppede, det var den eneste Aften, hvor hun sad med ledige Hænder, og det var saa festligt for os Børn, naar hun, der ellers altid havde saa travlt, den Aften spillede Kort med os.

Et Juletræ kendte vi ikke som Børn. Juletræet brugtes første Gang i Sæd i Carl Lorenzens Hjem 1882. Det har saa hurtigt erobret Hus for Hus og tændes vel nu i

hvert Hjem i Byen. Vi Børn stillede om Aftenen, naar vi gik i Seng, en Tallerken op paa Hylden ved Fodenden af Alkovesengen og sov ind meget spændte paa, hvad „Kinken“ vilde lægge deri. Det blev altid det samme, Smaakager og Pebernødder. Da vi blev lidt større, undrede vi os over, at „Kinken“ havde akkurat de samme Kager, som vor Mor bagte til Jul, og lidt senere blev vi jo saa vidende om, hvem der spillede Kinken. Andre Gaver til Børn eller Voksne kendtes ikke i vor Barndom.

Inden Jul var der stor Travlhed med Julebagningen i alle Hjem. Gaardene havde hver et Baghus, men Smaafolk maatte laane et. I Nærheden af Skolen stod et Baghus, der blev benyttet af mindst 10—12 Familier, og ind imod Jul bagtes der i det flere Gange hver Dag.

Lige ind under Jul mødte der mange Tiggerkoner. I Ellehoved kunde der komme 40—50 oppe fra Sønderløgum. Ved Efteraarslagtingen nedsaltedes ekstra til dem Halsen af „æ Nød“, „æ Slak“ af Svinet og andre Dele, som de saa fik i deres Tiggerkurv, naar de kom til Jul.

Steffensaften.

Første Juledagsaften kaldes endnu i Byen altid Steffensaften. Da blev alle Agerbrugsredskaber, der ikke var kommet i Hus, bortførte, helst langt ud paa Isen eller op paa et Hus. Det var de unge i Byen, der den Aften gik omkring og gjorde Jagt paa Plove, Trille-

bør o. s. v. Denne Skik kendes endnu i Byen og udøves hvert Aar.

Nytaarsaftenen

forløb i Hjemmene omtrent paa samme Maade som Juleaftenen. De unge gik omkring og skød Nytaar ind. Børnene begyndte allerede tidlig om Morgenen paa Nytaarsaftensdag at gaa fra Hus til Hus med deres Rumlepote og synge for „Krimis“ (= Smaakager). Der kendes her fra Byen tre Rumlepottevers (Se Sdj. M. II, 109).

Fastelavn

var i vor Barndom en stor Højtid, alene paa Grund af vort Skolebal, hvortil vi glædede os længe i Forvejen. „Ballet“ holdtes i Skolen Fastelavnssøndag og et lille Eftersmæk sædvanligt om Mandagen, der dengang var fri. Pigerne gav Kaffe og Kager, og Drengene betalte Musikken.

At spise „Hedeviger“ (Fastelavnsboller) i Fastelavnen kendes saa langt tilbage, der kan huskes. Derimod er den Skik at gaa med Ris og rise Folk op af Sengen, først kendt i Sæd siden omved 1890. Det var Børn fra Tønder, der kom og solgte Fastelavnssris og derved gjorde den bekendt.

I Fastelavnen afholdtes i Sæd i gammel Tid Ringridning, og Drengene havde Ringløb. Den bedste blev „Konge“, og hvem der ingen Ring fik, var „Munkenstikker“. Iøvrigt vides ikke noget om et særligt Sognspræg.

Petersaften (21. Februar)

var vi alle ude at „svie Pers Skæg af“. (Se derom Sdj. M. II, 53 ff.).

Paaske

mindes ikke med særlige gamle Skikke. Naturligvis spistes her i Sognet som overalt Æg. Ogsaa ind under Paaske kom mange Tiggerkoner, der denne Gang fik Æg i deres Kurv.

Midssommers-Kost.

(Se Sdj. M. II, 69 ff.)

Slagtefesten.

Slagtedagen har endnu holdt sig som en stor Festdag i Udbjerg Sogn. Husslagteren har travlt hver Dag helt fra først i Oktober til tæt ind under Jul, paa enkelte Dage maa han besøge Slagtingen 2—3 Steder. Han kommer to Gange, først om Morgenen for at slagte Dyret og gøre det færdigt til Ophængning, saa henimod Aften for at nedtage Slagtedyret. Det sidste blev før besøget mere grundigt med Tilskæringen af alle Dele end nu til Dags, og medens den gamle Slagter sad og skar Kødet, fortalte han altid saa mange gamle Eventyr og Sagn. Det gjorde Dagen dobbelt festlig for os Børn.

Gode Venner og Naboer kiger allerede om Formiddagen indenfor og beundrer det ophængte Slagtedyret og takserer, hvor mange Lispund det vejer. Ældre Folk takserer endnu Svinene udelukkende efter Lispund slagtet Vægt og er aldeles ikke i Stand til at bestemme den levende Vægt tilnærmelsesvis. Nabokonen har i Reglen ogsaa hjulpet til i Køkkenet, hvor der er meget travlt, thi alt gøres færdig selve Slagtedagen, ogsaa Pølsestopningen.

Efter at Slagteren har besørget Nedtagningen og Indsaltningen, samles man til „Slawdehøtte“. Til Trods for Travlheden har Husets Kvinder en dejlig Aftensmad færdig. Slagtedes et Svin, serveres „æ Stikstyk“ og stegt Lever, slagtedes et Nød, serveres „æ Hovedmad“. Dertil faaes stuvede Kartofler, Rødbeder, Snaps og Øl. Før deltog 10—12 Naboer og Venner i disse Slagtefester. I den senere Tid er de blevet mindre og mindre og er nu ved at gaa af Moden, heldigvis for Husets Kvinder, der har nok at bestille endda en Slagtedag. Samtaleemnet under og efter Maaltidet er det slagtede Svins eller Nøds Vægt og Dejlighed, gamle Slagteminder o. s. v., og med en Thepunch klinkes paa, at „det maa lag å smag godt“.

Man maa aldrig ynke et Dyr, der slagtes, for saa har det sværere ved at dø. Milten kastes bort. Er der Læg paa den, saa faar man en Arv inden næste Aar.

Høstskikke.

Der kendes ikke mange gamle Høstskikke i Udbjerg Sogn. Høhøsten, der strækker sig gennem mange Uger, er Egnens travleste Tid om Aaret. For at komme tidligt nok op, sattes enkelte Steder Hanen ind paa en Pind — ved Siden af Sengen, og naar den

galede første Gang, stod Manden op. Paa de større Gaarde kørttes der altid de lange Veje til Marks, og om Aftenen kom Folkene syngende hjem.

Kornet, Havre og Byg, blev endnu indtil omved 1864 skaaret med Segl (se Sdj. M. I., 47). Det var fast Regel, at man skulde blive ved i Høsten, indtil man kunde se Stjernerne paa Himlen, og Dagen kunde blive forfærdelig lang, før man opdagede den første Stjerne, som man længe havde spejdet efter.

Efter at alt er afmejet, drager Høstfolkene om og stryger for Husmoderens Kaal, der saa maa frelses ved et Skænk. Skikken med „Fokken“ kendes ikke i Sognet.

Med Højbjergningen har meget jo forandret sig, siden jeg var ung. Da Engene skulde „hugges“ med Leen, maatte vi op om Morgenen Kl. 2—3, for at vi kunde være i Engene noget før Solen stod op. Der blev og bliver endnu slaaet ind mod Græsset, saa der maa en „Afragster“ med for hver Le, naar Afrageren er et Barn eller en for hver to Leer, naar det er en voksen. Der blev altid slaaet efter Dagslet, som var $1\frac{1}{4}$ — $1\frac{1}{2}$ Demat pr. Dag. Den største Del af Dagsletten skulde afslaas, før vor Unden blev os bragt ud paa Engen.

To sønderjydske Eventyr.

Ved Cl. E.

Redaktionen af „Sønderjydske Maanedsskrift“ ligger inde med mange Sagn fra Sønderjylland. Derimod er det sjældent, at det lykkes at optegne Eventyr. Naar nedenstaaende to Folkeeventyr her meddeles, sker det med Opfordring til at samle flere.

Begge Eventyr er optegnet af en 13aarig Pige, der besøger den danske Folkeskoles Fortsættelsesklasse i Tønder. De har været indsendte til „Dansk Folkemindesamling“, og Arkivar Hans Ellekilde skriver følgende om dem:

Drengen og Havmanden. Jeg mener meget vel, at De kan trykke Eventyret eller rettere Eventyrindledningen med Opfordring til at faa optegnet flere sønderjydske Eventyr. Jeg tror ikke, at Meddeleren har læst det. Eventyrstumpen er en Krydsning af to Eventyr,

1. ufødt Søn lovet til Havmanden (se f. Eks. min Genfortælling af Svend Grundtvigs Udvalgte Folkeeventyr S. 39, Nr. 8),

2. ufødt Søn lovet til Fanden. Her sker Redningen ved, at der om den bortlovede Søn drages en Kreds, som Fanden ikke kan overskride.

Det kan ogsaa være Indledning til et Eventyr om, hvorledes Drengen ved Havstranden reddes af Eventyrets Heltinde, Kongedatteren fra Slottet Østen for Sol og Vesten for Maane, hvorledes

han bryder et Forbud, hun paa-lægger ham, og hvorledes han maa rejse til Verdens Ende for at genfinde hende.

Hans og Balkan. Hans og Balkan er en Dyrefabel, der ikke hidtil har været kendt i Danmark, men kendes i Frisland, Estland, Rusland, Letland, Frankrig og Belgien. Saa vidt jeg kan se af Baltes „Anmerkungen zu den Kinder- und Hausmärchen der Brüder Grimm“, kendes den heller ikke i Tyskland. Derfor har Opskriften sin store videnskabelige Interesse, selv om dens folkepoetiske Værdi ikke kan regnes højt.

Drengen og Havmanden

En Mand og en Kone, som var meget fattig, boede i en sort Gryde. En Dag gik Manden ned til Stranden, han var meget bedrøvet. Pludselig dukkede Havmanden op og spurgte: „Hvorfor er du saa bedrøvet?“ Manden svarede: „Jeg er saa fattig.“ Da sagde Havmanden: „Hvis du vil give mig det, som ligger under din Kones Hjerter, naar det er tolv Aar, skal du aldrig lide Nød mere.“ Det lovede Manden, fordi han troede, at de ingen Børn kunde faa, fordi hans Kone var saagammel.

Nogen Tid efter fødte Konen en Søn, og da han var ved at blive tolv Aar, blev Manden atter bedrøvet. Konen spurgte, hvorfor han var saa bedrøvet. Da maatte Manden ud med Hemmeligheden.

Drengen sagde: „Det skal du ikke være ked af, for giv mig blot en Stol, som ingen har siddet paa, et Bord, som ingen har siddet ved, og en Bog, som der aldrig er læst i, saa skal jeg nok klare det. Den Dag da Drengen var tolv Aar, blev Genstandene sat ned til Stranden, og da Havmanden kom, satte Drengen sig ved Bordet paa Stolen og læste højt i Bogen. Havmanden sagde: „Kom, du skal med“. Drengen læste blot.“ Dette gentog sig tre Gange, men Drengen læste videre. Da gik Havmanden sin Vej, og Drengen gik glad hjem. Og hvis de ikke er døde, saa lever de endnu i et nyt Hus.

(Johanne Diebold, Tønder,
efter Fru Paulsen, Tønder).

Hans og Balkan.

Dengang Folk troede, at Dyr kunde tale, levede der for mange, mange Aar siden to Dreng, som hed Hans og Balkan. De boede i et lille fattigt Hus ude i Nærheden af Skoven. Hans stod en Dag og flettede Siv, og Balkan rørte i Suppegryden. Pludselig kom en Ulv ind ad Døren. Da raabte Hans: „Balkan, hjælp!“ Balkan kastede da i en Fart hele Grydens Indhold hen paa Ulven, som blev vred og sagde: „Din Skurk!“; derpaa løb den sin Vej.

En Dag skulde Hans hen i Skoven for at samle Brænde. Da kom der en Ulv løbende, der havde en stor Plet paa Ryggen. Dette saa Hans, og i en Fart klatrede han op i et stort Træ. Det var nemlig den Ulv, som havde været paa Besøg hos Hans og Balkan, og Pletten var kommet, da Balkan kastede den kogende Suppe paa den. Nu raabte Hans: „Nu kan du ikke naa mig!“ Saa sagde Ulven: „Vent du bare!“ og saa gik Ulven hen og hentede tolv andre Ulve og kom hen til Træet, hvor Hans endnu sad. Ulvene stillede sig ovenpaa hverandre, men da de var færdige med Opstillingen, raabte Hans: „Balkan, hjælp!“ Da faldt alle Ulvene ned og løb alt hvad de kunde, men den Ulv, som havde været hos Hans og Balkan, vendte sig om og raabte: „Om Forladelse! Jeg skal aldrig gøre det mere!“ Imidlertid kom Balkan ud i Skoven, og saa bestemte Hans og Balkan at løbe efter Ulvene, og hvis de ikke er døde eller standset, løber de endnu. Men Hans og Balkan kom op at bo hos selve Kongen.

(Johanne Diebold, Tønder,
efter Christian Meyland, Aventoft.)

SAMPLEREN.

Vidaaen. Der er Grund til at tillægge den af Tyskerne nylig fuldførte Dæmning fra Vestkysten over til Sild en vis Betydning for Fiskeri-

forholdene i Vidaa. Det kunde jo tænkes, at den var Aarsag til, at Opgangen af Aalefaring var saa sparsom sidste Aar, saa der kun

kunde leveres en Brøkdæl af det bestilte fra Højer Sluse Meget sandsynligt er det dog ikke, at Aaleyngelen skulde komme til Vidaaen gennem Fartrap Dyb mellem Sild og Amrum og derefter indenom Sild; man maa antage, at i hvert Fald det normale er, at den kommer nordenom Sild gennem Lister Dyb, (det ligger nærmere at antage, at Aalene kommer til Vidaaen gennem Fartrap Dyb, da alt Tidevand kommer denne Vej ind C. E.) og i saa Fald skulde Silddæmningen normalt ikke skade Opgangen. Noget andet er det med Overvintringsaalene Hvert Efteraar søger der en Masse gule Aal ind i de sydvestjydske Aaløb for at overvintre her; næste Foraar trækker de saa igen ud i Havet, hvor de formodentlig holder til Sommeren over i Vaddehavet. Det er ikke usandsynligt, at en hel Del af de Aal, der plejede at trække ind i Vidaa, stammede fra Arealer, der ligger Syd for Dæmningen og altsaa nu er afskaaret fra Forbindelse med Vidaa. Herpaa kunde en Meddelelse i „Fischerei-Zeitung“ (1926 Nr. 51) tyde; den gaar ud paa at, der er usædvanlig mange Aal paa Sild; bl. a. i Vandløbene (vel Marskgrøfter) ved Morsum, og man antager, at det er Aal, der vilde have været længere mod Nord, men har maatte ty ind i nærmestliggende Vandløb, da Dæmningen spærrede dem Vejen Det er muligt og i saa Fald ikke ubetinget glædeligt for os; i det lange Løb er det næppe heller glædeligt for Fiskerne Syd for Dæmningen, da Aalene formodentlig ikke kan klare sig om Vinteren i de Morsum Marskgrøfter, og det jo ikke lader til, at de kan finde op i Soholm Aa og Arl Aa i Stedet for.

Det forlyder rigtignok, at der ogsaa har været et godt Aalefiskeri i Vidaa i Efteraaret, men det var muligvis ikke Overvintringsaal, men nedvandrende Blankaal. Der blev

taget mange og store, indtil 6 Pd Det mellemste Maanemørke regnes for det bedste; men mærkelig nok skal den allerbedste Tid være 3-4 Dage efter Fuldmaane, naar Vejret er uroligt.

Ferskvandsfiskeribladet

1. April 1927.

En Soldatervise fra 1864.

Hør lille Karen, jeg en Vise nu vil
skrive
Mens som Patrolje jeg ta'er Ly her
bag en Gaard,
Og mens jeg skriver, ønsker jeg, at
Gud vil give,
Du Brevet med min Hilsen snart i
Hjemmet faar.

::: Og at Du ler,
Naar at Du ser,
Altid i godt Humør er dog Din rare
Per. :::

Hunger og Tørst har jeg lidt og
Kulde døjet;
Tidt Panden svedte, naar Foden var
som Is.
Gennem min Kappe er en prøjsisk
Kugle fløjet
Og ind i Maven paa min Sidemand
Mathies,

Han sa'e Farvell!
Fred med hans Sjæl!
Jeg slap med Riften og gav Tyskerne
Kanel.

Kunde jeg blot som Telegrafens Rejsen
ende,
Vilde jeg flyve hjem til Dig i et
Minut;
Nu kan jeg kun et Brev til Dig, min
Pige, sende,
Som jeg ej kunde, dersom jeg var
skudt.

Og nu Adjøs!
Send mig et Kys!
Jeg skal op til Dybbøl, der er atter
Fanden løs.

(Ved Fru Marie Nielsen, Augustenborg, efter
en Veteran fra 1864).

Hertug Hans som vild Jæger.

I en Bæk i Gammelgaards Marker opad efter Adserballe brænder om Natten et Lys Derfra kommer Hertug Hans ridende og har ofte forskrækket en og anden, naar man ved Lyden vender sig om og dog ingenting saa. En Nytaarsaften fløj pludselig begge Stalddøre op, og flere Karle saa Hertug Hans ridende i fuld Galop ind i Stalden.

C. Ludvigsen (efter Chr. Knudsen 1857).

Rembes Mølle. Ved Rønbækens Indløb i Lilleskoven skal der have ligget en Vandmølle, indenfor i Skoven staar endnu Spor af en Opdæmning til Vandbeholdning for Møllen, og et Sted i Nærheden heraf kaldes endnu Rembes Abildgaard. (Navnet er vel ikke anden end en forvansket Udtale af Ordet Rønbæk.) Møllen skal have faaet Navn efter den sidste Møller. Om ham hedder det, at han og hans Kone tog sig for en Nat at aflive en omrejsende Bissekræmmer, der havde søgt Natteophold hos dem og havde en Del Penge hos sig. De maatte bøde med Livet for Mordet, og Møllen blev straks nedlagt.

C. Ludvigsen (efter Chr. Knudsen 1857).

Om Ulve i Skoven. Nikolaj Kristian Nissen, der var født 1756 i Hovsted i Rabsted Sogn, fortalte, at han i sin Ungdom var ridende til Smeds i Vollerup med en sort Hingst og en Hoppe. Paa Hjemvejen maatte han igennem Skoven, og der brød der en Flok Ulve frem. Hingsten optog Kampen med dem, Nissen sprang over paa Hoppen og red hjem, hvad han kunde. Senere kom Hingsten hjem, hvid af Skum, men paa Vejen fandtes døde Ulve.

(Efter Rasmus Nissen).

Gamle Bondeslægter. Som Bevis paa, hvorlænge Bondeslægterne kan sidde paa Gaardene paa Als, kan anløses, at der paa en Gaard i Stolbro var 12 Nis Brag i lige Linje, den 13. døde som Soldat i Rendsborg for ca. 10 Aar siden.

C. Ludvigsen (efter Chr. Knudsen 1857).

Tanker som Genfærd. I Kriegen 1864 var der en Mand fra Bønderby, som var med i Krigen som ung. En Sommeraften laa der nogle unge Mennesker paa Grønningsen uden for en Gaard i Bønderby. Mens de laa der og talte om Krigens Begivenheder, ser de, at Nabosønnen kommer ridende om Bugten ved Gaarden. De unge stod saa op og gik hen til hans Hjem for at hilse paa ham. De blev imidlertid helt forbavsende, da han ikke var kommen hjem. De fortalte saa, at de havde set ham ride om Bugten, det maatte saa have været Forvarsel for, at han kom hjem. Glad derover skrev Forældrene til ham, at han vist snart kom hjem, der var nogle, der havde set ham ride hjem om Bugten i Forvarsel den Aften ved det Klokkeslet. Han skrev da tilbage, at han havde været paa Patrouilleridt netop den Aften paa den nævnte Tid og var kommen forbi en Gaard, der laa ved en Bugt, som den i Bønderby, og da havde han tænkt, havde det endda været denne hjemme i Bønderby, at jeg red hjem. Det var altsaa hans Tanker, de unge den Aften havde set ride forbi, mange Mile fra selve Personen.

I. C. Gregersen. Møgeltoender.

Forvarsel. For godt fyrretyve Aar siden døde der i Jels en lille Skolepige, og i det Øjeblik hun døde, stod hendes Lærer i Stuen, han var kommen at spørge til hendes Befindende. Det mærkelige var, at Barnet nogen Tid i Førvejen havde

Tønder Amts Centraltrykkeri

Østergade 40

Indeh. P. Andresen

Telefon 141

Bog- og Akcidenstrykkeri

Formularlager - Bogbinderi

Ole Bole

Seminarielærer Cl. Eskildsens
nye A. B. C. og Oles første Læse-
bog er udkomne

og faas i

Hans Beck's Boghandel
Tønder.

Forlang Tilbud fra

Piano-
bygger

J. B. Jepsen, Tønder

Pianoer, Hus-Orgler, Noder, Grammofoner

I VESTSLESVIG

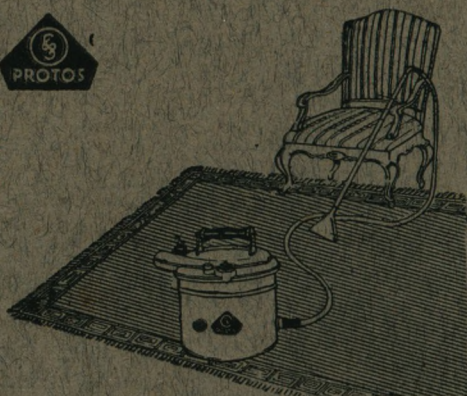
bør man læse

VESTKYSTEN.

PROTOS STØVSUGER

Kr. 155,—

LADEGAARD & CO.

TELF. 378.

TØNDER

Bil-

Traktor — Motor — Maskin

Smøre-

Olier

Fedt, Vognsføre, Gear-
kasseolie og Drivremme

kun Ima Kvaliteter

CARL BORCH

Tønder

Telf. 44

V. J. LUND

Bogbinderi og
Protokolfabrik

TØNDER

Østergade 40

Over Gaarden

Alt Bogbinderarbejde
udføres hurtigt og solidt.